

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

НАУКОВИЙ
ПОТЕНЦІАЛ
ДОСЛІДНИКА:
ФІЛОЛОГІЧНІ ТА
МЕТОДИЧНІ
ПОШУКИ

2025

Збірник наукових праць
викладачів і студентів
Випуск XIII

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ПАРАДИГМ	8
Весельська Г. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СЕМАНТИЧНИХ ГРУПАХ СУРЯДНИХ СПОЛУЧНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	8
Гомля Л. СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПЕРЕКЛАДІ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛОМОВНИХ МЕДІЙНИХ ПУБЛІКАЦІЙ ІЗ ПРИРОДНИЧИХ НАУК	13
Костецька Г., Погоріла А. ПОЛІТИЧНА ПРОМОВА: ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	18
Шершова Т. ПОНЯТТЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ У КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	24
Кухарчук І., Піддубна В. ЕТИМОЛОГО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВЕРБАЛІЗАТОРІВ КОНЦЕПТУ «СІМ'Я» У ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ПРАЦЯХ	28
Демчишин А. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ КОРОЛІВСЬКИХ ПРОМОВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ	32
Джуфер О. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО КОНЦЕПТУ WAR В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА ПРИКЛАДІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ)	39
Савченко Т. МОВА МЕДІА ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНУ СВІДОМІСТЬ	47
Тимків Л. ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ АНГЛОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ	51
Фітковська Л. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У РОМАНАХ ДЖЕЙМСА ОЛДРІДЖА	56
Чіркова І. ДІАЛЕКТНА ЛЕКСИКА ТА ФРАЗЕМІКА В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	62
РОЗДІЛ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ТА ТЕОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ І ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	68
Корнєєва Л. «ЧАРЛІ І ШОКОЛАДНА ФАБРИКА» РОАЛЬДА ДАЛА: ЕКРАНІЗАЦІЇ ТВОРУ ТА ПРООБРАЗ ВІЛЛІ ВОНКИ	68
Новиков А. ОБРАЗ ІВАНА МАЗЕПИ В РЕЦЕПЦІЇ ІВАНА КАРПЕНКА-КАРОГО	75
Свинаренко Н., Сеньківська Г. РОЛЬ МУЗЕЮ ДЖОЗЕФА КОНРАДА У БЕРДИЧЕВІ ДЛЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО КРАЄЗНАВСТВА	83
Чайка О. ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ У МЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАРУБІЖНОЇ	89

Key words: structural transformations, translation of headlines, English-language media works, natural sciences, lexical transformations.

УДК 81'42:32

Галина Костецька, Анна Погоріла

ПОЛІТИЧНА ПРОМОВА: ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Політична промова є важливим засобом комунікації, що впливає на суспільну думку та формує політичний дискурс. Дослідження лінгвістичних аспектів політичних промов охоплює аналіз риторичних засобів, стилістичних прийомів та прагматичних стратегій, що використовуються для переконання аудиторії.

Ключові слова: стилістичні засоби, лексичні особливості, політичний дискурс, політична промова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання визначеної проблеми. Політична промова є важливим об'єктом вивчення серед науковців, лінгвістів та політологів. Дослідники аналізують різноманітні типи політичних промов, їхню структуру та особливості функціонування. Роботи в цій галузі представили Л. Мацько, О. Падалка, З. Дем'янков, О. Земська та інші вчені.

Мета дослідження – здійснити комплексне дослідження стилістичних засобів, використаних у політичних промовах Бориса Джонсона та Джо Байдена.

Об'єкт дослідження – стилістичні засоби, що забезпечують ефективність політичної промови, інформування та вплив на цільову аудиторію.

Предмет дослідження – є політичні промови Бориса Джонсона та Джо Байдена стосовно війни в Україні.

Відповідно до мети, об'єкта і предмета дослідження визначено такі **завдання:**

- охарактеризувати значення та лінгвістичні особливості політичного дискурсу;
- визначити роль стилістичних засобів у політичній промові;
- описати функціональні особливості стилістичних засобів у політичному дискурсі.

Методи дослідження включають теоретичний аналіз, узагальнення, класифікацію, а також описовий метод та метод порівняльного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В українських наукових колах поняття «політична промова» зазвичай вивчається в контексті лінгвістичної риторики. За словами Л. Мацько, політична промова є

«Заздалегідь підготовлений гострополітичний виступ, що містить позитивні або негативні оцінки, обґрунтування, конкретні факти, а також окреслені плани і перспективи політичних змін» [2, с. 4]. О. Падалка [3], І. Самойлова [4], О. Подвойська [4] досліджують окремі аспекти політичної промови, зокрема просодичні та лексичні характеристики. Вони вважають, що ефективність політичної промови значною мірою залежить від її просодичної організації, наголошуючи, що «промова повинна бути адекватно інтонаційно структурованою, оскільки інтонаційні елементи відображають всю ієрархію організації тексту, передають численні нюанси змін у ситуації спілкування та емоційному настрою мовця» [3, с. 67].

Дослідження політичного дискурсу не обмежується лише аналізом особливостей політичних текстів чи дебатів. Вчених цікавлять мовні засоби, через які політики впливають на громадську думку та здійснюють контроль над нею. Спільно з думкою О. Герус, вважаємо, що «в межах англomовного політичного дискурсу текст політичної промови є найбільш ефективним видом публічного виступу серед інших жанрів (урядові обговорення, парламентські дебати, партійні програми тощо)» [1, с. 32]. Промова розглядається як інструмент для передачі і поширення інформації політичним діячем із метою отримання підтримки аудиторії, що здійснюється через маніпуляції та активне використання стилістичних засобів.

Поняття «політичного дискурсу» в перекладознавстві є важливим і багатозначним, оскільки охоплює всі мовленнєві акти, виражені політичними суб'єктами з метою впливу, переконання, констатування фактів та їх успішного перекладу на мову адресата.

Аналізуючи особливості політичного дискурсу з погляду лінгвопрагматики, важливо виокремити політичну промову як особливий жанр у системі міжкультурної комунікації.

Основою політичної промови є текст, який має чітку прагматичну спрямованість і характеризується завершеністю та певною структурою.

Зазвичай політичні промови складаються зі вступу, основної частини та висновків.

Вступ є найголовнішою частиною промови, оскільки має на меті привернути увагу слухача та підготувати його до сприймання основної інформації.

Головна частина політичної промови містить інформаційне тло з про- та контраргументованими фактами.

Висновок політичної промови є не менш важливим за вступ, оскільки він також спрямований на слухача, на його емоційне і розумове сприйняття почутого.

Серед інших особливостей політичної промови необхідно виокремити контекст виступу (значення слів і речень, виголошених у тексті промови), а також контекст мовної ситуації (хто виступає, з якою метою, за яких обставин), контекст глобальної суспільно-політичної ситуації.

Важливо також зазначити мету та основні функції політичної промови.

Основна мета – це безпосередній вплив на адресата, донесення необхідної інформації та отримання прихильності і підтримки від адресата, переконання та схиляння на свою сторону.

Безперечним фактом є те, що політичні промови добре продумані із заздалегідь прорахованими деталями як під час підготовки промови, так і під час її виголошення.

Розглядаючи місце політичної промови у системі політичного дискурсу, необхідно відзначити прагматичний компонент політичного виступу, що дозволяє встановити закономірності використання мовних засобів задля цілеспрямованого впливу на адресата.

Виголошення політичної промови має на меті:

- інформування про актуальність подій, що відбулися;
- привернення уваги до важливості теми, що виголошена у промові;
- переконання та навіювання;
- формування певного відношення до осіб чи подій, що згадані чи описуються у промові.

Дослідження політичного дискурсу не обмежується аналізом особливостей політичних текстів та дебатів.

Дослідників цікавлять мовні засоби, за допомогою яких політики впливають на думку громадськості та здійснюють контроль над нею.

Політична промова розглядається як інструмент для повідомлення та поширення інформації політичним діячем із метою отримання підтримки у адресата, що здійснюється за допомогою маніпуляцій, зокрема широкого використання стилістичних засобів.

Для досягнення цієї мети політики активно використовують різноманітні лексико-стилістичні засоби, серед яких:

- **метафори та порівняння:** допомагають створити яскраві образи та полегшити сприйняття складних ідей;
- **епітети:** надають словам емоційного забарвлення, підсилюючи виразність висловлювань;
- **фразеологізми та ідіоми:** додають промові колориту та роблять її більш доступною для широкої аудиторії;
- **терміни та неологізми:** підкреслюють професіоналізм мовця та актуальність обговорюваних тем;

- **евфемізми:** пом'якшують різкі висловлювання, роблячи їх більш прийнятними для слухачів;
- **емоційно-оціночна лексика:** виражає ставлення мовця до обговорюваного питання, впливаючи на емоції аудиторії;
- **лексичні повтори:** підкреслюють важливі моменти та допомагають зосередити увагу слухачів.

Аналізуючи лінгвопрагматичні особливості промов Бориса Джонсона та Джо Байдена, можна відзначити, що їхні виступи містять усі вищезазначені засоби, що робить їх експресивними та переконливими.

Наприклад, Борис Джонсон часто використовує метафори та креативні порівняння, що додає його промовам оригінальності та виразності.

Як показав аналіз ілюстративного матеріалу, у текстах Бориса Джонсона багато метафор, образних порівнянь, епітетів, антитез та лексичних повторів. Усі ці художні засоби дають змогу ще більше урізноманітнити виступи політика і роблять їх досить виразними.

«*Innumerable missiles and bombs have been raining down on entirely innocent population.*» [7]. Незліченні ракети та бомби рясно падали з неба на міста та села з цілком невинним населенням. Метафоричне використання тропу «дощу» вказує на рясність та невинність падіння численних ракет і бомб на міста і села України, де проживають зовсім невинні люди. Цей метафоричний вислів передає інтенсивність та масштабність нападу, оскільки дощ охоплює велику територію та може безперервно падати протягом тривалого часу. Називаючи ракети кількісно незліченими, політик використовує гіперболу з метою привернення уваги до чисельності ракет, якими бомблять Україну.

Лексичні повтори та ідентичні граматичні форми використовуються у промовях Джо Байдена для підсилення власної думки, категоричності висловлювань та зосередження уваги слухача на ключових словах:

1. *The Russian military has begun a brutal assault on the people of Ukraine **without provocation, without justification, without necessity*** [5].

2. ***There is no doubt – no doubt** that the United States and every NATO Ally will meet our Article 5 commitments, which says that an attack on one is an attack on all* [5].

3. *And American oil and gas companies **should not – should not** exploit this moment to hike their prices to raise profits* [5].

4. *It was a message about **the power – the power of faith, the power of resilience, and the power of the people*** [5].

5. *Its hallmarks are familiar ones: **contempt for the rule of law, contempt for democratic freedom, contempt for the truth itself*** [5].

Повтори, використані політиком у наведених прикладах, ефективно демонструють акцентувальну функцію, яка активізує сприйняття

інформації аудиторією та зосереджує увагу на основних положеннях сприймання інформації щодо безпідставності та безсумнівного засудження дій російського агресора проти України.

У промовах Джо Байдена також переважають риторичні запитання, які використовуються для вираження різних модальних відтінків значення (сумніву, виклику, іронії тощо) та емоційних відтінків мовлення. Президент використовує емоційні риторичні питання, спрямовані на те, щоб встановити контакт і викликати певні емоції у слухача, а також директивні риторичні питання, які апелюють до аудиторії, спонукаючи її до дії.

– ***Who is prepared to walk away from holding Putin accountable for this behavior? Who among us is really prepared to do that?*** [6].

– ***Would we stand up for the sovereignty of nations? Would we stand up for the right of people to live free from naked aggression? Would we stand up for democracy?*** [6].

У наведеному прикладі риторичного запитання можна помітити і метафоричний епітет «*naked aggression*», «оголена агресія», який політик застосовує для того, щоб експресивно описати насильство, яке проявляється відкрито без приховування чи маскуванню.

Джо Байден активно застосовує лексичні повтори та синоніми, що забезпечує доступність та аргументованість його виступів для широкого кола аудиторії.

Політична промова є потужним засобом комунікації, основним завданням якого є переконання аудиторії та формування суспільної думки у потрібному напрямку. Для досягнення цієї мети оратори використовують широкий спектр мовних і стилістичних засобів, які сприяють емоційному та раціональному впливу на масову свідомість. Специфічна лексика та стилістичні особливості політичного дискурсу дозволяють не лише передати інформацію, а й керувати увагою слухачів, формуючи їхні погляди та позицію щодо ключових суспільно-політичних питань.

Ефективність політичних промов значною мірою залежить від застосування лексико-стилістичних засобів, які підсилюють переконливість висловлених тез. Серед них найбільш поширеними є метафори, порівняння, епітети, антитези, неологізми, терміни, фразеологічні звороти, евфемізми, лексичні повтори та риторичні запитання. Ці елементи не лише роблять промову більш виразною, а й сприяють ефективному залученню аудиторії, апелюючи до її емоцій, логіки та цінностей.

Проаналізувавши лінгвопрагматичні характеристики політичних виступів Б. Джонсона та Дж. Байдена, відзначаємо їхню ретельно продуману структуру та стратегічно вибудовану аргументацію. Їхні

заклики містять більшість із зазначених вище стилістичних прийомів, що підсилює експресивність мовлення та сприяє переконанню слухачів. Використання виразних риторичних конструкцій дозволяє не лише окреслити гостроту проблеми, а й акцентувати увагу міжнародної спільноти на необхідності продовження військової та фінансової підтримки України в умовах війни.

Висновки дослідження. Отже, політична промова є складним комунікативним феноменом, що поєднує мовні, прагматичні та риторичні засоби для досягнення певного політичного ефекту. Саме через майстерне використання лексико-стилістичних інструментів вона здатна формувати суспільні настрої та спрямовувати політичний дискурс у бажаному напрямку.

Перспективи подальших досліджень особливостей політичної промови вбачаємо у вивченні впливу дискурсивних стратегій.

Література

1. Герус О. С., Кулик А. В. Особливості функціонування евфемізмів та сленгізмів у сучасному англомовному дискурсі. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2018. Том 29 (68). № 4. С. 31–36.
2. Мацько Л. І. Лінгвістична риторика. *Наука і сучасність: зб. наук. праць*. Ч. 4. Київ : Логос, 1999. С. 3–16.
3. Падалка О. В. Політична промова та її просодичні характеристики. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк, 2012. № 6. С. 66–69.
4. Самойлова І. В., Подвойська О. В. Лексичні особливості політичних промов. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. Ніжин, 2016. № 1. С. 235–238.
5. Biden J. March 26, 2022: Remarks in support of the people of Ukraine. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/march-26-2022-remarks-support-people-ukraine>
6. Biden J. Remarks by President Biden urging Congress to pass his national security supplemental request, including funding to support Ukraine. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/12/06/remarks-by-president-biden-urging-congress-to-pass-his-national-security-supplemental-request-including-funding-to-support-ukraine/>
7. Johnson B. Prime Minister's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine: 24 February 2022. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-ministers-address-to-the-nation-on-the-russian-invasion-of-ukraine-24-february-2022>

Halyna Kostetska, Anna Pohorila. Political Speech: Linguistic Study

Abstract. *Political speech, as a crucial means of communication that influences public opinion and shapes political discourse, is examined. The linguistic study of political speeches encompasses the analysis of rhetorical devices, stylistic techniques, and pragmatic strategies employed to persuade the audience.*

Key words: *stylistic devices, lexical features, political discourse, political speech.*

УДК 81'22:81'38

Тетяна Шершова

ПОНЯТТЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ У КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

У статті розглядається поняття концептуальної метафори в межах когнітивної лінгвістики, аналізується її роль у формуванні людського мислення та мовлення, а також досліджуються механізми метафоричного проєктування між концептуальними доменами. Окреслено основні теоретичні засади концептуальної метафори, зокрема її когнітивну функцію та вплив на формування світоглядних проявів. Висвітлюються перспективи подальших досліджень, зокрема аналіз метафоричних концептів у міжкультурному контексті та їх застосування в нейролінгвістиці, штучному інтелекті та автоматичному аналізі текстів.

Ключові слова: *концептуальна метафора, когнітивна лінгвістика, метафоризація, мовна картина світу, когнітивний розвиток, мова.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасний етап розвитку гуманітарних наук характеризується активним поширенням когнітивістського напрямку, що зосереджує увагу на дослідженні людського розуму та мисленнєвих процесів як ключових механізмів формування знань і засвоєння інформації. Ця тенденція в науковій сфері отримала назву «когнітивної революції». Поняття «когнітивний» тісно пов'язане з такими категоріями, як «ментальний», «інтелектуальний» і «розумовий». У межах когнітивного підходу людина розглядається як складна інформаційна система, що забезпечує генерацію, обробку та передавання знань. Визначальним чинником цих процесів є мова, що обумовлює її центральну роль у дослідницьких пошуках когнітивістів.

Когнітивна лінгвістика – це відносно молодий напрям у мовознавстві, який вирізняється новаторськими підходами до аналізу мови та мислення. Її головна особливість полягає в тому, що мова, з